

CARL NIELSENS FØRSTE OPUS

PROBLEMER OMKRING TILBLIVELSEN OG FØRSTEOPFØRELSEN AF

LILLE SUITE

AF

PETER HAUGE

„Mit næste Arbejde, en Suite for Strygeorkester, viste jeg til Balduin Dahl, og da han havde set, at der ikke var 16de Dels Noder i den, sagde han:

– De skal faa den opført om 8 Dage.

Balduin Dahl kunde ikke taale disse 16de Dels Noder – han blev søsyg af dem...“¹

Det værk, Carl Nielsen havde forelagt for Tivoli-orkestrets dirigent, var hans Opus 1 – i dag kendt som *Lille Suite for Strygere*. Carl Nielsen betegnede altid værket som *Suite for Strygeorkester* eller som *Suite for Strygere*. *Lille Suite* brugte han tilsyneladende aldrig selv. Værket er blandt de første, som er blevet revideret i forbindelse med udgivelsen af Carl Niensens samlede værker. Nærværende artikel vil beskæftige sig med nogle af de kildekritiske problemer, der er dukket op i forbindelse med gennemgangen af de overleverede kilder til værket, som befinder sig på Det kongelige Bibliotek.

Det viser sig, at *Lille Suite* oprindeligt må have foreligget i en noget anden version, og at førsteopførelsen af den version, som spilles i dag, først fandt sted den 25.5.1889, og ikke, som man hidtil har antaget,

¹ *Politiken* 26.1.1913.

Knud Jeppesen: „Carl Nielsen på Hundredårsdagen“, *Dansk Årbog for Musikforskning* 1964-65:144, som var elev af Carl Nielsen, refererer mødet på følgende måde:

„Balduin Dahl bladede da medgørligt i Manuskriptet: Sextakkord, Skvatsextakkord – (for Kvartsextakkord – hans musikalske Dannelse var just ikke grundfæstet!) – naar man kan dem, kan man komponere, og (idet han med opblussende myndig pondus smækkede Partituret i): Stykket er antaget.“

den 8.9.1888.² Carl Nielsen har desværre ikke selv bidraget med oplysninger, som kan hjælpe med til at kortlægge *Lille Suite*'s historie, og man må derfor ty til en lang række andre kilder for at spore værkets tilblivelse. Da *Lille Suite* først udkom i foråret 1890, må der til de ovennævnte koncerter have foreligget stemmer og partitur i håndskrift, som tilsyneladende er gået tabt. Sammenholder man alle de overleverede håndskrevne kilder – dvs. trykforlægget (autograf blækmanuskript) og kladderne til *Finale*-satsen, som alle befinder sig i Carl Nielsens Samling på Det kgl. Bibliotek – med den trykte udgave, med koncertprogrammerne og med anmeldernes beskrivelser af Carl Nielsens *Lille Suite for Strygere*, fremkommer der en række intrikate problemer og uoverensstemmelser.

Kilderne

Blækmanuskriptet til *Lille Suite* består af 29 sider i folioformat, alle i autograf, undtagen titelsiden.³ Pagineringen er delvis foretaget af Carl Nielsen (ss.1-21) og delvis af en fremmed hånd (ss.22-29) – måske af stikkeren. To forskellige blæktyper er anvendt: En mere brunlig for de to første satser og tredje sats indtil takt 22 (manuskriptet s.19; dvs. indtil overledningen til *Allegro con brio* delen), hvorefter resten af værket er skrevet med sort blæk. Titlen på tredje sats er i sort blæk og må derfor være tilføjet, efter at satsen var færdigskrevet. Skriften er tydeligvis tidlig, idet håndskriften er meget pertentlig og „ungdommelig“ sammenlignet med Carl Nielsens senere renskrifter (Fig.1). Det kan fastslås, at blækmanuskriptet er trykforlægget, idet Wilhelm Hansens pladenummer er noteret (nederst s.1) sammen med sideantallet i førsteudgaven og formatstørrelsen (oktavformat).⁴ Stikkerens rettelser og tilføjelser er foretaget med fed blå og orange/rød blyant. Desuden forekommer nogle få ændringer og tilføjelser med spids lilla blyant, som umiddelbart hverken ligner Carl Nielsens håndskrift eller stikkerens. At det ikke er Carl Nielsens blyant, kunne henvisningen i margen til anden sats takt 29 (vl.2) tyde på, da spørgsmålet „des eller c“ bliver stillet, og et spørgsmålstegn er sat over det pågældende sted.

² Dette er ganske kort omtalt i Torben Schousboe: *Udviklingstendenser indenfor Carl Nielsens symfoniske orkesterværker indtil ca. 1910*, Københavns Universitet: Musikvidenskabeligt Institut (magisterafh.) 1968, kap.5 s.12.

³ Musikafdelingen, Carl Nielsens Samling, CNS 48a.

⁴ Cf. stikkerbøgerne fra Wilhelm Hansen deponeret i Musikafdelingen.

Denne blyant er også anvendt til at ændre småfejl. Carl Nielsen har selv foretaget nogle få rettelser med blæk pga. regulære skrivefejl, og disse rettelser er som regel ikke længere end én eller to takter. I tredje sats er fire takter klistret over enten med en ny version eller på grund af større rettelser.⁵ Stikkeren har ændret ganske få detaljer af typografisk karakter med blyant.

Blyantskladder til sidste sats af *Lille Suite* findes fordelt i to kapsler.⁶ Den første kapsels indhold, som består af ialt fire beskrevne sider, kan opdeles i to fragmenter: Den ene del (herefter betegnet CNS 48b.1) består af et pagineret blad (ss.1-2) i tværfolioformat, hvor violin 1 og violin 2 har tre #'er, hvad de resterende instrumenter ikke har;⁷ „violin 1“ er noteret ud for det første system. Fragmentet indeholder i alt 22 takter svarende til førsteudgavens og trykmanuskriptets takter 20 til ca.42; en lys blyant har været anvendt (Fig.2). Den anden del af kapslen (herefter betegnet CNS 48b.2) består ligeledes af to beskrevne sider – dog upagineret og i højfolioformat – og svarer til de sidste 23 takter af tredje sats; en mørk blyant har været anvendt. Meget tyder på, at disse to fragmenter har tilhørt to forskellige kladder af tredje sats; papirformatet er ikke det samme, og det ene er pagineret, det andet er ikke; blyantstypen er heller ikke den samme, og ikke mindst tilhører de to forskellige afsnit af satsen. Det kunne tænkes, at disse to blade stammer fra to forskellige tilblivelsesstadier af sidste sats, hvor bladet i højformat ligger tættere på trykmanuskriptet end kladden i tværfolioformat.

Sidenummereringen og papirets størrelse i CNS 48b.1 passer med en anden kladde i en helt anden kapsel (CNS 354a), som også indeholder skitser til andre orkesterværker. I kapslens læg 6 er siderne nummereret fra 3 til 8. Denne kladde er også ufuldstændig, idet en påbegyndt *Adagio* for soloviolin akkompagneret af strygeorkester, som begynder på kladdens s.7, ikke er fuldendt. Desværre eksisterer kun 19 takter af denne *Adagio*, og man kan derfor ikke se, hvordan Carl Nielsen havde tænkt sig, at tredje sats skulle afsluttes. Ved en nøje sammenligning af siderne 1-2 (CNS 48b.1) og 3-8 med hensyn til det musikalske materiale kan det konkluderes, at disse må have været én og samme kladde; for eksempel genfinder man temaet på s.6 (t.3-10)

⁵ Tredie sats, takterne 46-49 (vl.1).

⁶ CNS 48b og CNS 354a, læg 6.

⁷ Dog har celloen de faste fortegn i den anden akkolade skrevet med en fed blyant, hvilket kunne tyde på, at de er tilføjet senere; på s.2 har kun vl.1 de tre faste fortegn.

III
Finale.

The image displays a handwritten musical score for the 'Finale' of Carl Nielsen's 'Lille Suite'. The score is written on 12 staves. At the top, the title 'III Finale.' is written in a cursive hand, with a Roman numeral 'III' above it. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, accidentals, and dynamic markings. The manuscript shows signs of being a working draft, with some corrections and annotations visible. The score is oriented vertically on the page.

Fig. 1. Finale fra Carl Niensens *Lille Suite...*, trykmanuskript (KB CNS 48a).

i førsteviolinen, og selve overgangen fra s.2 til s.3 skaber heller ingen umiddelbare problemer.

I sine kladder nøjedes Carl Nielsen som regel med kun at skrive den første akkolade med faste fortegn samt instrumentbetegnelserne. Dette kunne tyde på, at tredje sats er startet direkte med *Allegro con brio*-delen, og at den langsomme introduktion (*Andante con moto*), som forekommer i den trykte version (og i trykmanuskriptet), ikke var med i første version.⁸ Man kunne dog argumentere for, at den oprindelige første side mangler, og at pagineringen er en senere tilføjelse. Dette kunne således forklare, hvorfor ikke alle instrumenterne i den første akkolade har faste fortegn. Satsens midterdel er ligeledes kraftigt omarbejdet i alle stemmerne og udvikles harmonisk meget forskelligt i de to versioner allerede efter de første 14 takter og derfor også med vidt forskellige modulationer til følge. Disse store uoverensstemmelser mellem den kendte version og kladderne kan være årsagen til, at man indtil nu ikke har bemærket CNS 48b.1's tilknytning til CNS 354a, læg 6. I hele kladden (CNS 48b.1 og CNS 354, læg 6) forekommer der et krydsmærke tre steder skrevet med blæk; sådanne markeringer anvendte Carl Nielsen sædvanligvis, når han var ved at foretage en renskrift. De blev sat, når han skulle skifte side eller akkolade eller for at markere, hvortil han var kommet med sin kopiering.⁹ Man kan således forestille sig, at der har foreligget en renskrift af denne kladder skrevet med blæk, og det er sandsynligt, at denne version måske endda har været spillet.

Lille Suite udkom 1890, antagelig i februar eller marts. Denne datering bygger på følgende forhold: I førsteudgaven med den trykte titel *Kleine Suite für Saiteninstrumente* er trykkeåret ikke angivet. Pladenummeret (10430) er dog anført, og udgaven kan derfor nærmere bestemmes til at være stukket i efteråret 1889.¹⁰ På trods af at Bernerkonventionen, som skulle beskytte mod eftertryk af kunstneriske vær-

⁸ Cf. Torben Schousboe 1968 (note 2) kap.5 s.12.

⁹ CNS 48b, s.1 takt 7-8 og s.2 takt 2; CNS 354, læg 6, s.5 takt 7.

¹⁰ Dan Fog: *Musikhandel og nodetryk i Danmark efter 1750*, København 1984, vol.2 ss.214-215. Udgaver med pladenumre 10280-10408 er trykt i 1889 og numrene 10536-10779 er fra året 1890; da *Lille Suite* har pladenummeret 10430 må værket være trykt i 1889-90. I Wilhelm Hansens stikkerbog (9199-11493; deponeret på KB) er værket placeret mellem *Sommerrevuen 1889. Muntre Musikanter* (pl. nr. 10408) og *Nytaarsrevuen 1890* (pl. nr. 10536), og hermed antydes det, at Carl Nielsens op.1 må have været stukket i efteråret 1889. Ludvig Dolleris: *Carl Nielsen: en Musikografi*, Odense



Fig. 2. Carl Nielsens kladde til Finale-satsen; bemærk den anderledes begyndelse (KB CNS 48b).

ker, blev vedtaget i 1886, valgte Danmark at stå udenfor, idet man mente, at det ville være en langt større fordel for landet, fordi man så uden problemer kunne kopiere udenlandske værker. For eksempel var en stor del af det billedstof samt en del af deres reportager, som det populære blad *Illustreret Tidende* anvendte, taget direkte fra udenlandske tidsskrifter, uden at man skulle tage hensyn til copyright. Konsekvensen var dog også, at udenlandske forlag på legal vis kunne kopiere værker udgivet i Danmark. For at undgå denne uholdbare situation oprettede Wilhelm Hansen i 1887 en filial i Leipzig. Musikalier udkommet hos Wilhelm Hansen i Leipzig var således beskyttet af Bernerkonventionen. Den tyske titelside til op.1 kunne således tyde på, at

1949, s.15, angiver at værket blev udgivet d. 25.1. 1889 („Selve Datoen usikker.“) uden nærmere kildeangivelse. En stor tak skal rettes til Dan Fog for oplysninger vedrørende datering af trykte musiklaler.



Fig. 3. Fortsættelsen af Finale i kladdens version (KB CNS 354, læg 6).

den var udgivet af Wilhelm Hansens tyske søsterfilial.¹¹ Dette er måske også årsagen til, at Wilhelm Hansen slet ikke annoncerer Carl Nielsens op. 1 i danske tidsskrifter før længe efter, at udgivelsen fandt sted, men valgte det tyske musikblad *Signale für die musikalische Welt* i stedet for.¹²

¹¹ Et genoptryk fra 1910-1914 beholder det meste af titelbladet på tysk, men er ændret fra *Wilhelm Hansen, Musik-Verlag* til *Wilhelm Hansen, Musik-Forlag*. I 1904 havde Danmark underskrevet Bernerkonventionen – dog med visse forbehold – og i 1912 kom Forfatter- og Kunstnerloven, og dermed var værker trykt i Danmark nu internationalt beskyttede.

¹² *Signale für die musikalische Welt* 84/26 (marts 1890):415: „Wilhelm Hansen, Musik-Verlag in Leipzig/ Neues für Orchester! (Saiteninstrumente.)/ Kleine Suite./ Präludium, Intermezzo, Finale für Saiteninstrumente/ von/ Carl Nielsen....“. I samme annonce reklameres også for Emil Hartmanns *Vuggesang for Orchester*, som har plade-nummeret 10453. Forlaget annoncerer slet ikke *Lille Suite for Strygere* i Dansk Bogfortegnelse (1889-93); den første annonce for Carl Nielsens op. 1 bliver først bragt i *Musikbladet* i marts 1891 (årg. 8 nr. 4, s. 20) – et helt år efter at værket var udkommet.

Her bekendtgjorde Wilhelm Hansen i foråret 1890 i en af deres sjældne annoncer, at *Lille Suite* netop var udkommet.

Avisomtaler

Suite for Strygeorkester, som Carl Nielsen selv betegnede værket, blev førsteopført sent om aftenen i Tivoli den 8.9.1888 ved den *Anden nordiske Koncert* i anledning af Den store nordiske Industriudstilling; det var blandt Carl Niensens første værker, som kunne høres offentligt.¹³ Presseomtalen af værket var rosende hos nogle kritikere, der mente, at det vidnede om talent, mens andre forholdt sig afventende over for den kun 23-årige komponist. Således bemærkede *Morgenbladet* dagen efter koncerten, at Carl Niensens værk var en virkelig nyhed i modsætning til Berwalds *Symphonie sérieuse* med det „ret aandsfattige og trivielle Indhold“. Derefter fortsætter anmelderen:

„Med smaa Midler, men med sikker Kunst tumlede Komponisten sine Tanker; dristig og slagfærdig slog den første *Allegro* til Lyd, og i den anden Sats, en valseagtig *Caprice*, tog den melodios yndefulde Form én strax fangen, medens Stemmerne slyngede sig i hinanden som en fin Arabeske. I sidste Sats syntes Komponisten at vakle mellem Antiken og den nyere Tid“.¹⁴

Hvis man kan stole på *Morgenbladets* anmelder, så var førstesatsen tilsyneladende en hurtig sats i modsætning til det langsomme præludivium (*Andante con moto*), som spilles i dag. Anmelderens karakteristik af anden sats som en „valseagtig *Caprice*“ kan man dog tydelig nikke genkendende til. Omtalen af den sidste sats' „vaklen mellem Antiken og den nyere Tid“ stemmer godt overens med *Nationaltidende*, som mener, at komponisten står med „det ene Ben i den Haydn'ske Fortid, med det andet i moderne harmoniske Kombinationer“.¹⁵ Derimod er *Politikens* anmeldelse ganske kort og slutter af med følgende kommen-

¹³ Carl Niensens *Andante tranquillo e Scherzo for Strygeorkester* (opført 17.9. 1887) og satsen af *Strygekvarteret i F-dur* (opført 25.1. 1888) må regnes for at være de første værker, som blev offentligt opført; cf. Lene Skov: *Carl Niensens tidlige kammermusik. Karakteristiske stiltræk i Carl Niensens kammermusik for 4-5 strygeinstrumenter indtil ca. 1906*, København 1974: Musikvidenskabeligt Institut (specialeafhandling), s.25.

¹⁴ *Morgenbladet* 9.9.1888.

¹⁵ *Nationaltidende* 10.9.1888.

tar: „Et mærkeligt sammensat Program“. *Berlingske Tidende* mener, at *Suite for Strygeorkester* vidner om talent, og „af en Debutcomposition at være røber den i hvert Fald et ualmindeligt Herredømme over Formen“. ¹⁶ *Avisen* konkluderer, at hos publikum var værket en stor succes, og Carl Nielsen, som selv spillede med i Balduin Dahls udvidede orkester, måtte kaldes frem tre gange, før anden sats blev givet *da capo*:

„...glædeligt var det at høre Hr. Carl Nielsens Suite for Strygeorkester. Den unge Mand har aabenbart meget paa sit musikalske Hjerter, han ønsker sagt, og det, han fortalte os i Lørdags, var fremsat i en smuk, koncis Form, beskedent og tiltalende, med udmærket Stemmeføring og kjøn Klangfylde, der røber sikkert og kyndigt Blik til Strygemateriale. Der er al Grund til at lykønske den unge Mand til denne, saavidt vi vide, Debut for Offentligheden. Suiten var en afgjort Sukces; den mellemste Sats maatte spilles *da Capo*, og efter den sidste blev Komponisten, der øiensynligt vakte megen Sympathi ved sin store Ungdom, kaldt tre Gange frem. Bifaldet var vel fortjent, og vi ville haabe, at det maa anspore Hr. Nielsen til nye Anstrengelser for at gjøre sit umiskendelige Talent frugtbringende.

Udførelsen af Suiten var fortræffelig, og Hr. Dahl fortjener en varm Paaskjønnelse, fordi han giver de Unge Ly under sine musikalske Vinger; der er desværre saa faa Steder herhjemme, hvortil de kunne tye hen“.¹⁷

Allerede en måned senere, den 16.10. 1888, blev *Suite for Strygeorkester* atter opført; denne gang som første ordinære koncert i Odense Musikforening, der havde både et kor og orkester ledet af Carl Nielsens gamle lærer kammerråd Carl Larsen, bedre kendt som Klokker Larsen. Men foruden at være solist i Hubert Léonards svære *Souvenir d'Haydn*, dirigerede Carl Nielsen ved denne lejlighed sit værk og debuterede således også som dirigent. I *Fyens Stiftstidende* og *Fyens Tidende* fik Carl Nielsen rosende omtale både som musiker og som dirigent, og igen vakte værket stor begejstring blandt publikum. *Fyens Stiftstidendes* anmelder skriver:

¹⁶ *Politiken* 9.9.1888; *Berlingske Tidende* 10.9.1888.

¹⁷ *Avisen* 10.9.1888.

„Musikforeningen begyndte iaftes sin Saison med en særdeles vellykket Koncert, der overværedes af saa Mange, som Raadhus-salen kunde rumme. Interessen knyttede sig særlig til Program-mets 2den og 4de Afdeling, i hvilke en ung Mand, Hr. Carl Nielsen, der stammer fra en Landsby i Nærheden af Odense og har faaet sin første musikalske Uddannelse her i Byen og senere ved Konservatoriet i Kjøbenhavn ved Understøttelse fra herboende Musikvenner, skulde præsentere sig dels som Komponist og dels som Violinist. Aftenen blev en fuldstændig Succes for det unge, talentfulde Menneske, for hvem man med Sikkerhed tør spaae en smuk Kunstnerbane. Hans Suite for Strygeorkester, der dirigeredes af ham selv, er et meget tiltalende Musikværk, og det fandt ogsaa den bedste Modtagelse hos Publikum. Ved hans Ud-førelse af Leonards *Souvenir d'Haydn* lærte man ham at kjende som en udmærket dygtig Violinist, der allerede nu har drevet det til en høj Grad af teknisk Færdighed. Efter Foredraget af dette Musikstykke brød der en sand Bifaldsstorm løs fra Publikum, og da Hr. Nielsen havde spillet en af sine egne Kompositioner, en fin og smuk Romance for Violin, som *da capo*-Numer, gjentoges Bifaldet lige stormende. Hr. Nielsen fik iaftes i fuldeste Maal Beviser for, at de bedste Ønsker for hans Fremtid følge ham her fra Odense –“.¹⁸

Romancen for violin, som Carl Nielsen spillede som ekstranummer, er sandsynligvis det værk, han tilegnede Carl Larsen, og som forblev utrykt.¹⁹

I foråret 1889 blev opus 1 opført endnu to gange, henholdsvis på „Folkekoncerterne af 1886“ (28.4) i Arbejderforeningens Festsal og i Tivoli i den nye musikforening „Symfonia“ (25.5), som Carl Nielsen havde været med til at stifte sammen med Gustav Helsted og Louis

¹⁸ *Fyens Stiftstidende* 17.10.1888; *Fyens Tidende* 17.10.1888.

¹⁹ CNS 416 „Romance i G-dur“; klaverpartitur i folio, 4 s.; i afskrift med fremmed hånd; dedikation i autograf „Til Hr. Carl Larsen venskabeligst fra Carl Nielsen“; ligeledes vl.-st. i afskrift, fremmed hånd. Romancen blev sandsynligvis førsteopført i Odense til ovennævnte koncert og blev ifølge en annonce i *Nationaltidende* (20.11.1888) igen spillet den 20.11. 1888 i Privat Kammermusikforening, København. Dog var dette ikke en offentlig koncert, idet der kun var adgang for medlemmer. Der foreligger yderligere en skitse til endnu en Romance for violin og klaver (CNS 353b, ss.1-4), som tilsyneladende aldrig er blevet fuldendt.

Glass. Den sidstnævnte koncert blev holdt i anledning af en fest for Fridtjof Nansens store Grønlandsekspedition, som et par dage forinden var ankommet til København og skulle videre hjem til Norge den efterfølgende uge.²⁰ Langt de fleste aviser er nu meget positive og fremhæver Carl Nielsen som et nyt lovende talent.²¹ Ved en gennemgang af avisanmeldelserne af de koncerter, hvor *Suite for Strygeorkester* blev opført i efteråret 1888 og foråret 1889, viser det sig imidlertid, at Carl Nielsen må have foretaget en revision af værket, og at satsbetegnelsen til mindst én af satsene har været en anden. Man kan dog – som allerede nævnt – tvivle om *Morgenpostens* benævnelse af førstesats som en *Allegro* er korrekt. I foråret 1889 betegner flere af anmeldelserne anden sats som en *Scherzino*, og i programmerne fra både „Folkekoncerterne af 1886“ og fra Tivoli finder man da også, at satsen er nævnt som en *Scherzino*.²²

I *Politikens* kritik af koncerten den 28. april, hvor „Et Strygeorkester af unge Musikere og Dilettanter – bl.a. en Del Damer – assisterede“, bemærker anmelderen:

„Der er her utvivlsomt et Instrumental-Talent til Stede, noget i Slægt med Johan Svendsens, en lykkelig Ævne til at tænke og tale

²⁰ Cf. annonce i *Morgenbladet* 25.5.1889 og Tivolis program for denne dag. Både denne dag og den næste har alle aviserne lange artikler om Fridtjof Nansen og om de festligheder, som blev holdt i Tivoli.

²¹ Dog synes anmelderen *W.-d* (William Behrend) fra *Illustreret Tidende* (9.6.1889 (nr.36 s.438)) stadigvæk at være tilbageholdende i sin ros:

„Medens vi gjerne skal indrømme, at disse Koncertaftener har vist, at Carl Nielsen er den af de optrædende Komponister, der sidder inde med de største medfødte musikalske Evner maa vi dog tage noget Forbehold over for den som det synes lovlig rigelige Virak, der allerede nu af Publikum og i Pressen ofres ham. I hvert Fald maa denne Hyldest betragtes som ydet ham forskudsvis, thi de opførte Arbejder af ham har virkelig kun vist, at han som nævnt har en medfødt Gave til at arbejde sjælden let, næsten rutineret, og at han ved disse Anlæg og megen Flid allerede nu er naaet til at være en særdeles dygtig og solid Musiker, men de har ikke givet Vidnesbyrd om nogen særlig Kunstnerpersonlighed eller ejendommelig Skaberevne.“

På trods af denne kritik blev William Behrend senere en af Carl Nielsens beundrerer.

²² *Dagens Nyheder* 30.4.1889; *Politiken* 2.5.1889. Programmet for „Folkekoncerterne af 1886“ (28.4.1889) siger: „1. Del Prélude – Forspil/ 2. [Del] Scherzino – Spøgende/ 4. [Del] Finale – Slutning“; „4. Del“ skulle have været betegnet som „3. Del“. I programmet for Tivoli (25.5.1889) nævnes satsene som: „a) Prelude./ b) Scherzino./ c) Finale.“ Programmet fra førsteopførelsen angiver kun, at der er tre sats.

orkestralt uden Makken sammen eller Stablen op. Den fikse Scherzino maatte gives *da capo*, men nok saa god var Finalen med den kække Begyndelse – Skade kun, at de Udførende ikke kunde hamle op med den“.²³

Dette tyder på, at tredje sats må have været spillet i en anden version end den nu kendte. *Finalen* i kladdens version begynder, som tidligere nævnt, netop med *Allegro con brio*-delen og altså ikke med den nu kendte langsomme indledning, som tematisk viser tilbage til første sats (sammenlign Fig.1 og 2). Men omtrent en måned senere (Tivoli, den 25.5. 1889) bliver *Lille Suite* igen spillet, og endnu en gang anmelder *Politiken* Carl Nielsen i positive vendinger. Samtidig viser det sig, at Carl Nielsen til denne koncert havde nået både at revidere sidste sats og få skrevet nye stemmer ud:

„Den anden Komponist i Rækken, Hr. *Carl Nielsen* indtog aabenbart allerede paa Forhaand Publikum for sig ved sin forbløffende unge, men elskværdige Apparition. Da han med sikker Haand greb Taktstokken, var Sejren ham allerede vis, – men da hans 'Suite for Strygeinstrumenter' oven i Købet aabenbarede sit højest talentfulde og fornøjelige Indhold, overgav Tilhørerne sig ganske. Vi har tidligere udførlig omtalt Hr. *Carl Niensens* lovende Begavelse, just i Anledning af den samme Suite og kan ganske henholde os dertil. Finalen var bleven omarbejdet for denne Lejlighed, men skønt vi for vort personlige Vedkommende nok saa gjerne havde hørt den i dens gamle Form, gjorde den ingenlunde noget Skaar i Fornøjelsen...“²⁴

Også *Dagbladets* anmelder H. V. Schytte noterer, at tredje sats er blevet omarbejdet; hans kommentarer er dog temmelige sarkastiske, og han har ikke ret meget positivt at sige hverken om komponisterne eller musikken, som blev opført ved denne lejlighed:

„Koncertens 2den Afdeling i Lørdags udfyldtes af fire unge hjemlige Komponister, som havde faaet Tilladelse til at optræde som Dirigenter af deres egne Sager. De fleste af disse, som vel ikke gjøre Fordring paa at være Andet end mere eller mindre lovende

²³ *Politiken* 2.5.1889.

²⁴ *Politiken* 26.5.1889.

Begynderarbejder, ere tidligere med sædvanlig Velvillie spillede af Hr. Balduin Dahl. At de skulde blive mere tiltrækkende under en mindre rutineret Ledelse, kunde jo ikke ventes. Men det elskværdige, altid glade Tivolipublikum var af en anden Mening, og hvert Stykke, hver nok saa uøvet Taktslager blev modtagen med en saa frenetisk Bifaldslarm og saa energiske Fremkaldelser, at man skulde have troet, det var aldeles uventet hjemkomne, navnkundige og højtfortjente Opdagelsesrejsende, der her fremviste deres epokegjørende Fund [en hentydning til Fridtjof Nansen?]. ...I Lørdags blev fire unge Mænd, som lege Dirigenter med et velindøvet og paalideligste Orkester og nogle tildels højest uskyldige 'Kompositioner', overvældede med Henrykkelsesbrud. Er det Hensigten at gjøre denne Ungdom forrykt? Den tætpropede Sal med 30 Graders Varme og de stadige Bifaldsdrøn gav Anledning til forskjellige ogsaa mindre begejstrede Bemærkninger. 'Børnenes Paradis' var et af de humoristiske Navne, som anvendtes paa denne lille Forestilling.

De forhen hørte Stykker vare den 22-aarige *Carl Nielsen's* Suite i tre Dele, hvoraf den sidste dog fremtraadte i omarbejdet Skikkelse, fremdeles to højest ubetydelige 'Akvareller' af Rob. Henriques, af hvilke den ene 'Gnomentanz' blandt Musikerne gaar under Navnet 'Genomentanz', og endelig en Tarantel (af en Orkestersuite), et godt Stykke af *Louis Glass*, som ikke synes os at behøve dette Kompagniskab.... Men hvorfra kom det store Bifald, hvormed disse lidet beundringsværdige Præstationer modtoges?"²⁵

Satsbetegnelserne har været de samme til begge koncerter (*Prélude*, *Scherzino*, og *Finale*); men da Carl Nielsen færdiggjorde trykmanuskriptet – sandsynligvis i løbet af sommeren – valgte han at kalde midtersatsen for *Intermède*. Da han endelig fik værket udgivet året efter, fik satserne de tyske betegnelser: *Präludium*, *Intermezzo*, og *Finale*. Man kan kun gisne om, hvad det var, som foranledigede Carl Nielsen til at revidere så kraftigt i *Suite for Strygeorkester*, som han gjorde. Da han blev interviewet af *Politiken* i 1913 i forbindelse med sin 25-års komponistjubilæum, giver han dog en antydning af, hvad der kunne være årsagen. Han fortæller, at da han viste dette værk og sin første strygekvartet

²⁵ *Dagbladet* 29.5.1889.

til dansk musiklivs store mester Niels W. Gade, mente denne, at Carl Nielsen stadigvæk rodede for meget.²⁶

Tilsyneladende viste Carl Nielsen værkerne til Gade, efter at de var blevet opført. Når man betragter de mange ændringer, han foretog, siden han påbegyndte den første kladde, er der ingen tvivl om, at *Finale*-satsen må have voldt Carl Nielsen problemer. Selv i førsteudgaven forekommer der en hel del spilletekniske anvisninger, som ikke ses i trykmanuskriptet, og det skal i den sammenhæng også bemærkes, at der må have foreligget en korrektur af tredje sats, som lå tættere på førsteudgaven end den, der findes i trykmanuskriptet. I *Finale*-satsen har Carl Nielsen skrevet en lille bemærkning om, at han ikke kan huske en af rettelserne, og henviser stikkeren til en anden korrektur.²⁷ Man kan udmærket forestille sig, at Carl Niensens lærer Orla Rosenhoff har læst korrekturen før trykningen. I de få overleverede breve mellem de to, fremgår det tydeligt, at Rosenhoff ihvertfald har gennemset obofantasierne (op.2) og klaverstykkerne (op.3), som udkom henholdsvis i 1890 og 1891.²⁸ De få ændringer, der forekommer i trykmanuskriptet til *Suite for Strygeorchester*, er skrevet med en tynd lilla blyant og kunne være tilføjet af Rosenhoff.

Da det var Carl Niensens første arbejde, som skulle udgives, har han selv sandsynligvis været meget grundig med at læse korrektur – et hverv han senere ofte overlod til andre. På trods af at man bl.a. gennem Dolleris, *Carl Nielsen En Musikografi* (Odense 1949, ss.15-16) og Meyer & Schandorf, *Carl Nielsen Kunstneren og Mennesket* (København 1947, s.72) har kendt til mange af disse koncertanmeldelser af *Suite for Strygeorchester*, er der tilsyneladende kun ganske få, der har bemærket, at førsteudgaven ikke er den samme, som det værk, der blev førsteopført i Tivoli den 8.9. 1888. Førsteopførelsen af *Lille Suite*, i den version den spilles i dag, fandt sandsynligvis sted den 25. maj 1889 i Tivoli i forbindelse med festen for Fridtjof Nansens Grønlandsekspedition.

²⁶ *Politiken* 26.1.1913: „Begge disse Stykker gjorde megen Lykke, men da jeg viste dem til Niels W. Gade, satte han sine Fingre paa dem og sagde: – Lille Nielsen, De roder for meget! Gade havde ret...“

²⁷ Trykmanuskript CNS 48a, s.22 t.85 cello og kontrabas: „Se den rettede korrektur“ – „Kan ikke huske rettelsen“ er tilføjet i marginen. Tonerne A og H er streget ud med blæk. I førsteudgaven er celloen noteret en oktav højere og kontrabassen har fået en hel takts pause i stedet for.

²⁸ KB (håndskriftsafd.), CNA I.A.b., 13.7. 1890, 30.11. 1890 samt 20.12. 1890 (fra Wilhelm Hansen til Carl Nielsen på foranledning af Orla Rosenhoff).

SUMMARY

PETER HAUGE: *Carl Nielsen's Opus 1: Problems regarding the creation and first performance of Lille Suite (Little Suite)*

In connection with the publication of Carl Nielsen's collected works the editing of his first work, the *Little Suite for Strings* has been completed. During this work a whole series of problems concerning the genesis and original performance have turned up. A search through Carl Nielsen's mss. revealed a larger part of the draft for the third movement; this shows a slightly different version of the *Little Suite...* than the one which is known and played today. A study of the reviews of the concerts which took place in 1888 and 1889 makes it possible to discover which sections and movements Carl Nielsen re-worked. The last movement in particular must have been heavily revised by the composer. It is possible to conclude that the work was apparently performed in an early version in September 1888 on the occasion of the Nordic Industrial Exhibition at Tivoli under the direction of the renowned Balduin Dahl. Roughly half a year later (May 1889) Carl Nielsen re-worked the last movement and the work was performed on May 25, 1889 on the occasion of a concert in Tivoli in honour of the visit of the Greenland explorer Fridtjof Nansen to Copenhagen. This time Carl Nielsen himself directed his popular work in the version in which it is known today.